

Szlovák jogszabályok magyarra fordításának nehézségei a szlovák Polgári Törvénykönyv tükrében

Cúth Csaba

1. Hivatali nyelvhasználat anyanyelven

Az 1999-es kisebbségi nyelvtörvény lehetőséget adott a felvidéki magyaroknak arra, hogy ha nem is teljes körűen, de hivatali közegben is használhassák anyanyelvüket. Mégis alig élnek vele. Messzire vezetne, ha ennek társadalmi, lélektani indokait keresnénk, tanulmányunkban az alapproblémát emeljük ki.

Egy szlovákiai magyar, ha megteremtették is számára a hivatali nyelvhasználat feltételeit, és túljutott kisebbségi érzésén, még mindig nem biztos, hogy élni is fog törvény adta jogával. Ugyanis nem biztos, hogy meg is tudja tenni anyanyelvén az adott nyilatkozatot: nincs hozzá eszköze. De hát honnan is ismerné a magyar jogi szaknyelvet? Az alap- és középfokú oktatás ilyen területen nem készíti fel, nem tudja felkészíteni. A teljes szlovák jogi ügyintézés és az ezen a területen felkészületlen hivatalnokok sem adnak kapaszkodókat. A szlovákiai magyaroknak öt évtizedig nem volt lehetőségük a magyar nyelvet a hivatallal való írásos érintkezésben használni (Lanstyák 2004). A homályos emlékekben felrémlő magyarországi jogi fogalmak pontatlan használata sem segíti elő az egységes fogalomhasználatot.

A szlovákiai magyar lapokban jogászok eligazítást tartanak, jogi tanácsokat adnak konkrét ügyekben. Általában jogi természetű válaszok születnek, mégis olykor elkalandoznak a nyelvészet világába. Mivel itt ugyan általában sokakat érintő kérdésekről esik szó, a megnyilvánulás műfajából adódóan nem kerülhet felszínre az összes probléma, és azok nem kapnak egységes szerkezetet.

Szabómihály Gizella, a Gramma Nyelvi Iroda vezetője a legolvasottabb szlovákiai magyar lap, az Új Szó hasábjain szintén rendszeresen kitér ilyen természetű kérdésekre, kifejezetten nyelvészeti szempontból. A kiemelt problémák kezelésével és az időszakos megjelenéssel szemben szintén a fenti kifogásokat emelhetjük. Természetesen ezekre szükség van, hiszen az emberek döntő része innen tájékozódik a világ dolgairól, így lehet őket leginkább elérni. Azonban nem tudják pótolni a legfontosabb szlovák törvények, jogszabályok magyarra fordítását.

2. Szlovák törvények fordítása magyarra

A Gramma Nyelvi Iroda úttörő munkát végez ezen a területen. Lefordították a nyelvhasználatot szabályozó törvényeket, az önkormányzatok számára olyan dokumentumtárat állítottak össze, amely elősegíti a magyarok hivatali nyelvhasználatát. Ezek között van úrlap, nyilatkozatformula. Az internetes ügyintézés el-

terjedésével az érintett önkormányzatok honlapján magyar nyelvű munkafelületet szeretnének biztosítani az egyes adatlapok kitöltésekor. A nyelvileg is felhasználóbarát ügyintézés ilyen megszervezése nem okozna óriási többletkiadást, hiszen csupán nyelvet kellene váltani, az adatok ugyanabba a kosárba kerülnek, mégsem sikerült áttörést elérni a nyelvtörvény által érintett önkormányzatoknál sem. A valódi hivatalos nyelvhasználattal nagyot nőne a magyar nyelv presztízse Szlovákiában és a szociolingvisztikából jól tudjuk, hogy elsősorban ezen múlik a nyelvválasztás.

A fentiek fényében kiderülhetett, hogy a jogszabályfordítások szükségesek, és nem lehet őket kiváltani más munkákkal, ezért is gondoltunk arra, hogy belekezdünk. A dolog jelentőségét felismerte a szlovákiai magyar párt, a Magyar K koalíció Pártja is. Ígéretet kaptunk, hogy támogatni fogják munkánkat. Így részben a Gramma, részben a párt támogatását élvezve fogtunk e munkákba.

Ezek a fordítások elsősorban kétnyelvű közösségnek készülnek - bár hasznélvezői lehetnek a Szlovákiában letelepülő cégek is - ezért le kell szögeznünk, hogy a nyelvi kisebbségekhez tartozó emberek nem azért olvassák a különféle államigazgatási és más szövegeket fordításban, mert nem ismernék a többségi nyelvet, hanem egyrészt azért, mert saját nyelvüket jobban ismerik vagy jobban szeretik, másrészt pedig azért, mert saját nyelvük használatát alapvető emberi jognak tartják, melynek érvényesítése nem függ más nyelvek ismeretétől. (Lanstyák 2004)

A hatalmas joganyagból elsősorban azokat a törvényeket kell elkezdni fordítani, amelyek a szlovákiai magyarokat mindennapjaikban érintik. A sorrend eldöntésekor azért került az első helyre a Polgári Törvénykönyv, mivel alapvető élethelyzeteket szabályoz, jogi alapfogalmakat tisztáz, és néhány jogterületet kivéve háttérként szolgál a többi jogszabálynak. A későbbiekben sor kerülhet a Munka Törvénykönyve (amelynek nyers fordítását már el is készítettem), illetve pénzügyjogi jogszabályok fordítására is. Ez utóbbiak azért okozhatnak nehézséget, mert gyakran változnak és nehéz naprakésznek lenni belőlük. A fordításra kijelölt további jogszabályoknál figyelembe kell venni a szlovákiai magyarok és a gazdasági élet képviselőinek véleményét, kívánságait is.

Horváth Ildikó (Horváth I. 2002) a nyelvpolitika Bochmann szerinti felosztásánál az egyik alapfeladatnak a korpusztervezést emeli ki, amelynek részterülete pl. a közigazgatás, terminológiája, szakszókincse.

Az általános szótárok nem vagy csak nagyon hiányosan tartalmazzák a jogi terminológiát, ezért (Lanstyák 2004) célszerű lenne egy jogi fogalomtár megírása is, amelyet a fordítási munka mellett nem is kerül nagy erőfeszítésbe elkészíteni. Itt az alább vázolt problémák miatt nem csupán az egy az egybeni megfeleltetéseket kell szerepeltetni, hanem pontos helymeghatározásokkal példákat is kell hozni.

Nem akarjuk elhallgatni, hogy készültek már fontos törvényeknek, így például a Kereskedelmi Törvénykönyvnek más fordításai is, azonban ezek színvonala meglehetősen ingadozó. Sokszor egy törvényen belül is ellentmondásokba ütköznek a fordítók. Ezért engedjék meg, hogy ezen a ponton megjegyezzük: a fordítónak a szlovák és a magyar nyelv megfelelő szintű ismerete mellett a rendelkeznie kell jogi műveltséggel, lehetőség szerint jogi végzettséggel, hiszen egy

laikus sokkal elegánsabban oldhat meg egy jogász számára komoly problémát, ami jobb esetben szokatlan, esetleg mosolyogtató lehet, de akár jogintézmények összekeveredéséhez vezethet, aminek veszélyeire azt hiszem, nem kell kitérnünk.

A jogász végzettség mellett szükség van nyelvészetire is, mivel ha a kialakítandó egységes nyelvhasználat nincsen tekintettel a magyar nyelvben kialakult hagyományos (mű)szóalkotási eljárásokra, illetve a szakterületek terminológiájára, akkor szerveslensége megnehezíti a megértést, illetve a mesterségesen létrehozott műszavak spontán továbbterjedését (Lanstyák 2004).

Fontos, hogy a fordítók, elsősorban a szakfordítók, tudatában legyenek annak, hogy apró fordítási döntéseik hosszú távon nyelvi változásokat befolyásoló tényezővé válhatnak, s ezért a nyelvtervezés eredményeire alapozva tegyék meg.

A fordítást és annak csiszolását Finta Gábor barátommal együtt végeztük, a munka kb. egy évig tartott, amely idő rövidebb is lehetett volna, azonban egyikünk sem főállásban végezte e munkát. Tervezzük a Gramma Nyelvi Irodán keresztül az anyag nyomtatásban való megjelentetését is. A törvény szövege mellett megjegyzéseinket is szívesen bocsátjuk az olvasóközönség rendelkezésére, talán így érhetőbb válnak majd az egyes kényesebb döntéseink.

A két ország intézményrendszerének, törvényeinek, közigazgatási rendjének stb. különbözősége miatt a magyarországi hivatalos jogi, közigazgatási, oktatási stb. szaknyelvi terminológia csak részlegesen lehet átvenni. Jelentős részét mesterségesen kell létrehozni, tudatos nyelvtervezési erőfeszítések során (Lanstyák 2004).

Elsősorban a magyar jogszabályok szövegeit, kifejezéseit, technikai megoldásait tekintettük példának, hiszen az már működő rendszer, illetve nem lenne szerencsés önálló szlovákiai magyar jogi nyelvváltozat kialakítása. Azokban az esetekben, ahol nem egyértelmű a megfeleltetés, vagy megpróbáltunk kicsit általánosabban fogalmazni, a szöveg jelentésére nagy gonddal ügyelve, vagy magunk alkottunk kifejezéseket. Ilyenkor saját nyelvérzékünkre, a jogi szaknyelvbe való beilleszthetőségre, valamint a szlovákiai magyarok nyelvhasználatára hagyatkoztunk.

3. A jogi szöveg sajátosságai és a reáliák

Vincze Katalin tanulmányában (Vincze 2004) Rei_ után szövegtipológiáját idézi. E szerint a jogi szöveg a nyelv funkciói alapján a tartalomközpontú szövegtípusba tartozik. Mivel feltehetően a fordított szöveg is ugyanolyan funkciót tölt be a célnyelvben, ezért a tartalomközpontú szövegnél az információ közvetítése a lényeg, mégpedig egyszerű, központi eszközökkel.

A jogi fordítás rendkívül kötött. Nem léphetjük át a mondathatárokat, sőt a mondatokon belül is meg kell őrizni a tagmondatok sorrendjét, hiszen hivatkozás történhet az egyes bekezdések egyes mondatainak valamelyik fordulatra (értsd tagmondatára). A szórend magyarosabbá tétele azonban mindenféleképpen követelmény, hiszen ezt figyelmen kívül hagyva a szöveg érthetőségét veszélyeztetnénk.

Horváth Péter Iván tanulmánya alapján (Horváth 2004) szót kell ejtenünk a

reáliák és a fordíthatatlan elem kapcsolatáról. Klaudy (1997:121) meghatározása szerint a reália valamely közösség sajátosan jellemző jeltárgya és annak elnevezése. Horváth szerint a (közigazgatási) reália nem egyenlő a fordíthatatlan elemmel. Ennek bizonyítékait a következőkben foglalta össze (Horváth 2004:33):

- a jeltárgy hiányából nem feltétlenül következik a nyelvi jel hiánya,
- sok jeltárgy nehezen vagy alig fordítható, holott a forrásnyelvi és a célnyelvi kultúrában egyaránt felelhető – a valóság egyazon részét kódolják (némelek lexikailag, mások pedig szintaktikailag, azaz körülírással),
- közigazgatási reáliánál meg kell különböztetni a kultúrászó és az „egyik nyelvben csak nemfogalom, másikban csak fajfogalom” jellegű viszonyt,

A reáliák és a fordíthatatlan elemek két külön halmazt alkotnak, amelyek metszhetik egymást. Tehát a következő esetek fordulhatnak elő:

- Reália: óvadék (angolban van és van magyar fordítása – megjegyzem, a magyar jog is ismeri már ezt a jogintézményt), önbíráskodás (spanyolban nincs, de le lehet rá fordítani)
- Fordíthatatlan elem: cégkivonat (erre az okirattípusra nincs a spanyolban bevett kifejezés)
- Fordíthatatlan reália: fogalmazó (fordíthatatlan magyar reália)

Katan (1999) lexikai és fogalmi hiányról című munkájában arról ír, hogy a fordító mit tehet ilyen esetben. Három megoldási javaslattal áll elő: kölcsönzés, átvétel, vagy kihagyás, vagy saját megnevezés kitalálása. Eszerint számunkra az első és a harmadik lehetőség lehet elfogadott. Három fordítási módszert is figyelmünkbe ajánl: a nagyítást (részről egészig), a kicsinyítést (általánostól a konkrétig) és az oldalirányú mozgatást (alternatív fogalom). Ezekre utalni is fogunk a konkrét eseteknél.

Smith az ekvivalens hiányát négyféleképpen gondolja feloldani: hosszas magyarázattal (nem célravezető), rövid magyarázó kifejezéssel (a legáltalánosabb), átvétellel (nem lesz mondattani – szemantikai váltás, de az átlagember számára érthetetlen lesz) vagy hibridalkotással (legkevésbé kívánatos, mert összemossa a két nyelvet).

4. A szlovák Polgári Törvénykönyv fordításának elemzése

Tanulmányunkban az általános és a személyjogi részekhez kötődő problémák elemzésével fogunk foglalkozni. A problémák megjelenési formáikban nyelvi, az igazi döntések azonban több területre kiterjedő vizsgálatok alapján születtek.

Szófajra lebontva, kicsit leegyszerűsítve: a névszókat és igéket megpróbáltuk következetesen ugyanúgy fordítani, a többi szófaj esetében megengedtünk magunknak kisebb „kilengéseket”, természetesen ezeket is csak a jobb hangzás kedvéért. Minderről később úgyis szó lesz részletesebben, a példák úgyis beszéde-szebbek.

A könnyebb kezelhetőség kedvéért a magyar Polgári Törvénykönyvet MPTK-nak, a szlovák Polgári Törvénykönyvet SZPTK-nak. A számozást a

SZPTK szerint fogjuk jelölni, ahol a MPTK-ból idézünk, ott ezt jelezzük majd. Utalni fogunk olykor az elvont magyar jog, magyar jogszabályok fogalmára, ilyenkor a MPTK-n kívüli jogszabályok ismerete indokolta döntéseinket.

Az egyes jogszabályszöveg-részletek fordításakor először mindig a szlovák kifejezés szerepel, majd az általunk leghelyesebbnek vélt fordítás, zárójelben pedig a további variációs lehetőségek, illetve a szó szerinti fordítás kerül.

A példákkal sorba haladunk. Nem tematizáltuk a problémákat, erre az egész SZPTK hasonló elemzése után fogunk sort keríteni. Azt gondolom, így is értékes információkat lehet megtudni a nehézségekről.

Kezdjük a konkrét elemzést technikai jellegű kérdésekkel! A törvények számozása:

- (1) *Szlovák eredeti* : Zákon č. 40/1964 Zb., č. 278/1993 Z. z., - 278/1993
Magyar fordítás: 40/1964 számú törvény

A rövidítéseket (*Zb., Z.z.*), amelyek a csehszlovák és a szlovák törvénytári számot jelezte (*zbierka zákonov – törvények gyűjteménye*) elhagytuk, hiszen a magyar jogi gyakorlatban ez nem szokás és a szlovák rövidítéseket még kevésbé lenne értelmes beleírni a fordításba.

A számozást nem cseréltük fel, bár a magyar jogszabályok számozásában az évszám kerül előre és utána a következő a törvény száma. Hivatkozási alapnak számunk fordításunkat, és úgy gondoljuk, hogy a szlovákiai jogalkalmazót a sorrend összecserélése csak összekeverné a törvény azonosításakor, külföldi jogalkalmazó (pl. magyar) megszokja, ha esetleg náluk másképp van. A paragrafusok számozásakor a magyar törvények megoldását alkalmaztuk, azaz előre kerül a szakasz száma, ami után pont kerül, tehát sorszámnev lesz belőle, majd a paragrafus jel. § 1 - 1. §

A SZPTK a következőképpen épül fel:	A MPTK ellenben így tagolódik:
<i>Prvá časť</i> – Első rész	<i>Első rész</i>
<i>Prvá hlava</i> – Első fejezet	<i>Első cím</i>
<i>Prvý oddiel</i> – Első szakasz (rész)	<i>Első fejezet</i>

Nagy gondot okoz a törvénykönyvek különböző egységeinek elnevezése: A legnagyobb egységeket mindkét esetben *résznek* fordíthatjuk, de utána kicsit felborul a rend. A magyar törvényben a *cím* a második, a *fejezet* a harmadik szintű egység. A szlovákban a *fejezet* elnevezés a második helyre kerül, a harmadikra pedig egy *szakasznak* (esetleg *résznek*, bár ez nagyon zavaró lenne) fordítható egység kerül. A *szakasz* kifejezéssel az a probléma, hogy a magyar jogi nyelvben az egyes paragrafusokat szokás *szakasznak* nevezni. Azt gondolom, hogy az adott kifejezésekre nem erőltethetjük rá a magyar törvénykönyv azonos szintű megfelelőit, hiszen egy szlováknak is tudó személy teljesen jogosan bírálná eljárásunkat. Inkább az adott kifejezések két törvénybeli különbségét kell lefektetni.

- (2) *Szlovák eredeti*: úplné znenie
Magyar fordítás: törvény egységes szerkezetben (teljes hangzás, szöveg)

A magyar jogban nem szokás külön számmal ellátni a módosításokkal megváltoztatott szöveget, hanem egységes szerkezetben mindig a hatályos szöveget

adják ki a régi számmal. Ezt a magyar kifejezést szokás tehát használni hasonló esetben, ezért nem is próbálkoztunk a teljesen ismeretlen megjelenési formának egy újítást bevezetni.

- (3) *Szlovák eredeti:* Federálne zhromaždenie
Magyar fordítás: Szövetségi Gyűlés

Itt annyi hozzáfűznivalónk lenne, hogy a szlovákban az intézményneveknek csak az első tagját írják nagy betűvel. A volt Csehszlovákia parlamentjéről van szó, de nem lenne indokolható egy *országgyűlés, parlament* fordítás, hiszen ezek az elnevezések országonként változók.

- (4) *Szlovák eredeti:* Občianskoprávne vzťahy
Magyar fordítás: polgári jogi jogviszonyok

Nem biztos, hogy fontos kiemelni a viszonyok jogi jellegét, hiszen azzal, hogy törvényben olvasunk róluk, ezt adottnak tekinthetjük. Azonban így a biztos. Értelmezésben csak segít a betoldásunk.

- (5) *Szlovák eredeti:* 1. §(1) ochrana osobnosti
Magyar fordítás: személyhez fűződő jogok védelme (személyiség védelme)
MPTK: 2. § (1) A törvény védi a személyek vagyoni és személyhez fűződő jogait, továbbá törvényes érdekeit.

A MPTK-hoz hűen próbáltuk megtalálni a megoldást, de a szó szerinti fordítás sem elfogadhatatlan, hiszen az ilyen jogokat sértő esetekben személyiségvédelmi pereket indítanak.

- (6) *Szlovák eredeti:* § (1) nedotknuteľnosť vlastníctva
Magyar fordítás: tulajdon(jog) sérthetetlensége (tulajdon érinthetetlensége) *MPTK:* 3. § (1) A törvény védi a tulajdonnak az Alkotmányban elismert valamennyi formáját.

A SZPTK itt valószínűleg nem a tulajdon tárgyának az érinthetetlenségét mondja ki, hanem az azon fennálló tulajdonba való beavatkozást tiltja, ezért maradtunk meg a *sérthetetlenség*nél.

- (7) *Szlovák eredeti:* 2. § (1) Občianskoprávne vzťahy vznikajú z právnych úkonov
Magyar fordítás: A polgári jogi jogviszonyok *jognyilatkozatokból (jogügyletekből)* keletkeznek

A jognyilatkozat – jogügylet problémára a későbbiekben visszatérünk.

- (8) *Szlovák eredeti:* 2. § (2) V občianskoprávnych vzťahoch majú účastníci rovnaké postavenie.
Magyar fordítás: A polgári jogi jogviszonyokban az alanyok egyenlő jogállásúak (a résztvevőknek egyenlő állása van).

A jogviszonyokban a magyar jog nem *résztvevőkről*, hanem *alanyokról* beszél. Az *állás* itt mindenféleképpen *jogállásnak* fordítandó, másként nincs értelme.

- (9) *Szlovák eredeti:* 2. § (3) práva a povinnosti
Magyar fordítás: jogok és kötelezettségek (kötelességek)

A jogban csak és kizárólag *jogokról* és *kötelezettségekről* beszélünk és ez a két dolog mindig kéz a kézben jár.

- (10) *Szlovák eredeti:* 2. § (3) dohoda
Magyar fordítás: megállapodás

Olykor szerződésnek is fordítható, bár annak meg van a maga megfelelője: *zmluva*. Ezt a problémakört egy másik alkalommal fogjuk vizsgálni, amikor a kötelmi jog kerül terítékre.

- (11) *Szlovák eredeti:* 3. § (1) zasahovat' do práv
Magyar fordítás: sérteni a jogokat (beavatkozni a jogokba)

A jogot a magyarban inkább sértik, mint beleavatkozni, de teljesen érthető a nyers fordítás is. Sőt. Olyan szerkezetekben is használja később a törvény, hogy felmerül: a „szlovákosabb” megoldással fordítható csak egy-egy mondat.

- (12) *Szlovák eredeti:* 3. § (2) ohrozovanie a porušovanie práv
 jogok megsértése és zavarása (veszélyeztetése és megzavarása)

A magyar jogban értelmezhetetlen a jog veszélyeztetése kifejezés, legfeljebb annak érvényesülését lehet veszélyeztetni, de lehet, hogy ezt az alkat is meg kell kötnünk, hiszen a jelentés így egy kicsit eltér az eredetitől.

- (13) *Szlovák eredeti:* 3. § (2) a aby sa prípadné rozpory medzi účastníkmi odstránili predovšetkým ich dohodou.
Magyar fordítás: és hogy az alanyok (felek, résztvevők) *közötti* esetleges ellentétek elsősorban *megegyezéssel* (megállapodással) legyenek elhárítva

Itt talán fordítható *félnek* a résztvevő, hiszen ellenérdekeltségről van szó. A *dohoda* kifejezés itt fordítható megegyezésnek, hiszen az érdekellentéteket megegyezéssel szokás megszüntetni.

- (14) *Szlovák eredeti:* orgán, ktorý je na to povolaný
Magyar fordítás: Az arra jogosult szerv (illetékes szerv, az a szerv, amely arra hivatott, képes)

Az *illetékesség* már foglalt fogalom. Hatáskörrel rendelkező és az adott területen illetékes szervről beszélhetünk, de ebben az esetben nem biztos, hogy félrevezető, hiszen az illetékesség magában hordozza a hatáskört is, tehát az arra való hivatottságot. Egy semlegesebb kifejezéssel áthidalhatjuk a nehézségeket, nem ferdíti el az értelmét az eredeti szövegnek.

- (15) *Szlovák eredeti:* 5. § Ak došlo k zrejmemu zásahu do pokojného stavu, možno sa domáhať ochrany na obci.
Magyar fordítás: Ha a *fennálló* (békés) állapotba nyilvánvalóan beavatkoztak (állapotot beavatkozás érte), a helyi önkormányzattól (településtől) védelem kérhető.

- (16) *Szlovák eredeti:* 5. § Obec môže predbežne zásah zakázať alebo uložiť, aby bol obnovený predošlý stav.

Magyar fordítás: A helyi önkormányzat (település) előzetesen (átmenetileg) megtilthatja a jogsértést (birtoksértést) vagy elrendelheti az eredeti állapot helyreállítását (az előző állapot megújítása).

Az állapot békés voltát a magyar jog nem hangsúlyozza, általában csak a helyreállítandó „eredeti” állapotról beszél. Talán a *fennálló* a legmegfelelőbb fordítás. A védelem szó szerint a *településtől* kérhető, de a településen a jogban, legalábbis a magyar jogban, a helyi önkormányzatot értjük. A birtokvédelem a MPTK –ban a jegyző dolga, aki pedig szorosan kötődik a helyi önkormányzathoz. A szlovák jog nem fogalmaz ilyen egyértelműen, de talán nem megyünk túl messzire, ha ezt a variációt választjuk. A 3.§ (1)-ben a *zásah*-ot már sértésnek fordítottuk és a MPTK is (196. §) birtoksértésről beszél, tehát itt is így kell fordítanunk. Ezt a település *predbežne* tilthatja meg, amit kétféleképpen lehet fordítani: *átmenetileg, előzetesen*. A SZPTK-beli szöveg alapján eldönthetetlen, melyik a helyesebb fordítás, jogi gondolkodást ismerve inkább a második. A második mondat második tagmondatával viszont nincs ilyen nehéz dolgunk. Egy általánosan elfogadott nyelvi formulát használhatunk, melynek alapja a római jogig nyúlik vissza (in integrum restitutio).

- (17) *Szlovák eredeti:* 6. § neoprávnený zásah

Magyar fordítás: jogtalan (jogosulatlan) jogsértés (beavatkozás)

Ha következetesek szeretnénk lenni, akkor a *zásah*-ot sértésnek, jogsértésnek fordítjuk, pedig a beavatkozás ebben a szókörnyezetben szerencsésebb lenne. Viszont a két szakasz összefügg, ezért nem célszerű kétféleképpen fordítani, bár el kell gondolkodnunk azon, hogy mindenhol szerencsés-e ez a fordítás. Lehet, hogy más szakaszokba a zárójeles lehetőség illene. Olyan jogsértésről van szó, amely nem jogszerű, tehát jogtalan, jogosulatlan. Ez utóbbi melléknév inkább a beavatkozás jelzője lehet.

- (18) *Szlovák eredeti:* Fyzické osoby

Magyar fordítás: Természetes személyek (fizikai személyek)

Sajnos már komoly tanulmányban is lehetett olvasni olyat, hogy fizikai személynek fordították a fenti szerkezetet. Magyar jogász számára ez inkább megmosolyogtató, mintsem felháborodik rajta.

- (19) *Szlovák eredeti:* 7. § (1) Spôsobilost' fyzickej osoby mať práva a povinnosti

Magyar fordítás: A természetes személy azon képessége, hogy *jogai és kötelezettségei lehetnek*

- (20) *Szlovák eredeti:* 7. § (1) Túto spôsobilost'

Magyar fordítás: Jogképesség (ez a (jog)képesség)

A törvény először körülírja a jogképesség fogalmát, nem pedig definiálja, majd erre utalva csak egy képességként említi. Több ez mint egyszerű fordítás-technikai kérdés, hiszen a meghatározás alapján konkrét jogintézményeket is-

merhetünk fel a jogban és ezeket kell átültetnünk a körülírások, utalások helyén. Nem is ez a legkirívóbb példa, viszont gyakran kerülünk ilyen helyzetbe.

- (21) *Szlovák eredeti:* 7. § (2) vyhlási za mrťvu
Magyar fordítás: holtnak nyilvánítja (halottnak jelenti ki)

A magyar jogból ismert jogintézmény szerint nem is lehetett másként fordítani.

- (22) *Szlovák eredeti:* 8. § (1) spôsobilosť na právne úkony
Magyar fordítás: cselekvőképesség (jognyilatkozat tételére való képesség)

Első látásra nincs túl sok köze a fordításnak az eredetihez, de nézzük meg, hogyan fogalmaz a MPTK: 11. ý (2) Aki cselekvőképes, maga köthet szerződést vagy tehet más jognyilatkozatot.

A SZPTK kicsit körülményes ez esetben, de úgy gondolom, hiba lenne a felismert jogintézményt nem a szakkifejezéssel fordítani és megmaradni a körülírásnál.

- (23) *Szlovák eredeti:* 8. § (2) Plnoletosť sa nadobúda dovŕšením osemnásteho roku.
Magyar fordítás: A nagykorúság eléréséhez be kell tölteni a 18. életévét (nagykorúság a 18 életév betöltésével keletkezik, a nagykorúságot a 18. életév betöltésével szereztetik meg).

A magyarban a nagykorúságot nem megszerezzük, egyszerűen csak nagykorúvá válunk a 18. születésnapunkon. Így a több lehetséges fordítás alapján az elsőt találtuk a legmegfelelőbbnek. A *plnoletosť* szó szerinti fordítása helyett a magyar jogban megszokott kifejezést használtuk.

A 9. és a 10. §-ban a korlátozott cselekvőképességről és a cselekvőképtelenségről szól a SZPTK. A kiskorúak korlátozott cselekvőképességét a törvény nem nevesíti. A nem csupán átmeneti szellemi zavar esetén is ki kell hallani a szövegből a jogintézményeket.

- (24) *Szlovák eredeti:* 10. § (1) duševná porucha, ktorá nie je len prechodná
Magyar fordítás: tartós (nem csupán átmeneti) szellemi zavar

A hátravetett jelzőt a magyarban nyugodtan előre vehetjük. Ami magát a fordítást illeti, ingoványos a terület, talán pszichológusnak kellene nyilatkoznia róla. Kérdéses ezért, hogy a nem átmeneti szellemi zavar tartós-e.

- (25) *Szlovák eredeti:* 10. § (1) súd ju pozbaví spôsobilosti na právne úkony
Magyar fordítás: a bíróság cselekvőképtelennek nyilvánítja (a bíróság megfosztja a jognyilatkozatokra való képességtől, a cselekvőképességtől)

Elég nagy biztonsággal megállapítható, hogy a cselekvőképességről van szó, ezért a magyar olvasók számára így kell fordítani, nem pedig körülírva.

- (26) *Szlovák eredeti:* 10. § (2) Ak fyzická osoba pre duševnú poruchu, ktorá nie je len prechodná, alebo pre nadmerné požívanie alkoholických nápojov alebo omamných prostriedkov či jedov je schopná robiť len

niektoré právne úkony, súd obmedzíjej spôsobilosť na právne úkony a rozsah obmedzenia určí v rozhodnutí.

Magyar fordítás: Ha a természetes személy nem csupán átmeneti szellemi zavara, vagy nagymértékű (mértéken felüli) alkohol- vagy kábítószer- vagy méregfogyasztása miatt csak egyes (némely) jognyilatkozatok megtételére képes, a bíróság korlátozottan cselekvőképessé nyilvánítja (korlátozza a jognyilatkozatra való határozatában megállapítja a korlátozás terjedelmét).

A méregfogyasztást, bevallom, nem értettem teljesen, de szó szerint ezt tartalmazza a szöveg és nem hiszem, hogy egy szakkifejezést vesztettünk volna szem elől. A korlátozott cselekvőképesség problémájára szintén vonatkoznak fentiek.

- (27) *Szlovák eredeti:* 10. § (3) ak sa zmenia alebo ak odpadnú dôvody, ktoré k nim viedli

Magyar fordítás: ha elrendelésének okai megváltoznak vagy megszűnnek (ha megváltoznak vagy megszűnnek azok az okok, amelyek hozzá vezettek)

Jelen esetben egy kicsit szabadon kezeltük a szöveget, de hívjuk inkább értelmezésnek. Azok az okok, amelyek a korlátozott cselekvőképességhez vagy cselekvőképtelenséghez vezettek, azok az elrendelés okai.

- (28) *Szlovák eredeti:* Ochrana osobnosti

Magyar fordítás: Személyiségvédelem (személyhez fűződő jogok védelme)

A zárójelben lévő fordítás talán pontosabb, a MPTK-ban is így szerepel, de a perek elnevezése személyiségvédelmi. Így mindkettő elfogadhatónak tűnik, az eredeti szöveg szó szerinti fordítása az előbbi.

- (29) *Szlovák eredeti:* 11. § Fyzická osoba má právo na ochranu svojej osobnosti, najmä života a zdravia, občianskej cti a ľudskej dôstojnosti, ako aj súkromia, svojho mena a prejavov osobnej povahy.

Magyar fordítás: A természetes személynek joga van személyiségének (személyhez fűződő jogok), különösen az élethez és egészséghez, a (polgári) becsülethez és emberi méltósághoz ugyanúgy, mint a magánélethez, névviseléshez (nevéhez) és a személyiség-megnyilvánulás (személyiség-megjelenés)védelmére .

A polgári jelzöt azért hagytuk el, mert kirítt a szövegkörnyezetből és nem változott a szöveg értelme. Nagyobb fejtörést okozott az aláhúzott rész fordítása, ugyanis ezt a megfogalmazást a MPTK egyáltalán nem ismeri és csak találgatni tudunk, mire is gondolt a jogalkotó.

- (30) *Szlovák eredeti:* 12. § (1) Písomnosti osobnej povahy, podobizne, obrazové snímky a obrazové a zvukové záznamy týkajúce sa fyzickej osoby alebo jej prejavov osobnej povahy sa smú vyhotoviť alebo použiť len s jej privolením.

Magyar fordítás: A természetes személyhez vagy személyiségének megnyilvánulásaihoz kötődő írásos *személyiségmegnyilvánulások (a személyes jelleg írásos művei)*, arcképek, képmások vagy kép- és hangfelvételek készítése és felhasználása csak az érintett (csak az ő) hozzájárulásával lehetséges.

A személyiségvédelem tárgyainak fordítása szintén nagy feladat volt és a lehetőségekhez képest a fentieket találtuk a legmegfelelőbbnek.

- (31) *Szlovák eredeti:* 12. § (2) na úradné účely
Magyar fordítás: hivatali (hatósági) célra

A két változat között nincs komoly különbség, a MPTK nem ad támpontot a kérdés eldöntésére.

- (32) *Szlovák eredeti:* 12. § (3) pre tlačové, filmové, rozhlasové a televízne spravodajstvo
Magyar fordítás: a sajtó, a filmhíradó, a rádiós és televíziós *hírügynökségek (hírközlés)* számára (a nyomtatott-, filmes-, rádiós és televíziós híradás, hírszolgálat számára)

Az egyes médiumok megnevezése szintén bonyolult. A nyomtatott hírszolgálatot *sajtónak*, a filmeset *filmhíradónak* fordítani nem erőltetett, a rádió és a televízió esetében viszont kicsit esetlen. A MPTK itt sem segít.

- (33) *Szlovák eredeti:* 13. § (1) zadosťučinenie
Magyar fordítás: elégtétel (kártérítés?)

A MPTK *kártérítésről* beszél ez esetben, de a SZPTK megkülönbözteti a fenti kifejezést és a *kártérítést*. Az *elégtétel* a MPTK-ban nem foglalt fogalom, ezért kérdéses, lehet-e így fordítani. Azért választottuk ezt a fogalmat, mert a szó alaptöve a *dost'*, azaz *elég*. A (2) bekezdésben egyébként *kártérítésről* is beszél a SZPTK, ezért valószínűleg ez egy más jogintézmény.

- (34) *Szlovák eredeti:* 13. § (2) Vážnosť v spoločnosti
Magyar fordítás: társadalmi *megbecsülését (fontosság, jelentőség)*

Ezt a fordulatot sem használja a MPTK, de annyira nem tűnik idegennek ez a megoldás. Megint csak értelmeztük a szöveget.

- (35) *Szlovák eredeti:* 3516. § zodpovedá za ňu podľa ustanovení tohto zákona o zodpovednosti za škodu
Magyar fordítás: a kárért való felelősség ebben a törvényben rendezett *általános szabályai* szerint felel

Az általános jelzőt a MPTK szóhasználata miatt tettük oda.

- (36) *Szlovák eredeti:* 18. § (2) Právnickými osobami sú
a) združenia fyzických alebo právnických osôb,
b) účelové združenia majetku,

Magyar fordítás: Jogi személyek

- a) természetes és jogi személyek *társulásai*,
- b) *célvagyonok*,

Az a) pontban csak azt kellett megfontolni, hogy a *zdru_enie* kifejezést fordíthatjuk-e *társulásnak*. Ez elég általános fogalom és ebben az esetben (általános rendelkezéseknél tartunk) illet kerestünk.

A b) ponthoz kicsit hosszabb magyarázat szükségeltetik. A római jogban két-féle jogi személyt ismertek és máig ezt a két alaptípust különböztetjük meg: a személyegyesítő és a vagyonegyesítő jogi személyeket. Ez utóbbiak valamilyen célra szerveződnek, ezért nevezi őket a jogi szakirodalom célvagyonoknak. A MPTK nem nevesíti ezt a két alaptípust, de a SZPTK utal rá, így a szakirodalomból ismert kifejezést kel használnunk.

- (36) *Szlovák eredeti:* 19. § (1) létesítő zakladacia listina
Magyar fordítás: létesítő (*alapító*) okirat

Szó szerint *alapító okiratnak* kellene fordítanunk, de a magyar gt-ben (gazdasági társaságok joga) minden jogi személynek van létesítő okirata és ezt a létesítő okiratot egyes esetekben (például zártkörű részvénytársaságnál) *alapító okiratnak* nevezük, más esetben máshogyan.

- (37) *Szlovák eredeti:* 19. § (2) obchodný register
Magyar fordítás: kereskedelmi nyilvántartás

A jelzőt lehetne akár gazdasági-nak is fordítani, akár csak az önálló törvénykönyv esetében is (*obchodn_ zákonník – kereskedelmi törvénykönyv*), de arra ott van a *hospodársky* jelző és egyébként is ez jobban fedi a valóságot. A *register nyilvántartást* jelent, nem gondolom, hogy ebben az esetben másként kellene eljárunk a fordításnál, bár a magyar nyelvben is ismert a szó

- (38) *Szlovák eredeti:* 19.b § aby odstránil závadný stav
Magyar fordítás: hájítsa el a *jogsértő (zavaró)* állapotot

Ez az állapot olyan, amit el kell hájíteni. *Zavaró*, de a magyarban az állapot jelzője ez nem nagyon lehet. Ha kicsit értelmezzük a dolgot, akkor helyesnek fogadhatjuk el a *jogsértő* változatot.

- (39) *Szlovák eredeti:* 20. § (1) štatutárne orgány
Magyar fordítás: képviseleti szervek

Az egész bekezdés a képviseleti szervek meghatározásáról szól, csak magának a jogintézménynek az elnevezése kérdéses. A MPTK a jogi személyek nevében eljáró képviselőről szól. A SZPTK ugyanezt *statutáris szervnek* nevezi. A két kifejezés összevegyítése adhatja a legmegfelelőbb kifejezést.

- (40) *Szlovák eredeti:* 20.a § (3) Pred zánikom právnickej osoby sa vyžaduje jej likvidácia, pokiaľ celé jej imanie nenadobúda právny nástupca alebo osobitný zákon neustanovuje inak.

Magyar fordítás: A jogi személy megszűnése előtt *végelszámolási* eljárást kell lefolytatni, ha annak egész *vagyonát* a jogutód nem szerzi meg vagy külön törvény eltérően nem rendelkezik.

Óvatosan kell kezelni az eljárás megnevezését, mivel egymáshoz hasonló és általában jogrendszerre jellemző eljárásokról van szó. A meghatározás alapján a magyar jogban végelszámolási eljárásra emlékeztet. Az *imanie*-re nem találtunk kifejezőbb fogalmat, bár a *majetok* szintén vagyont jelent. Azt a megkülönböztetést tehetjük, hogy a jogi személyek vagyonát hívjuk így.

- (41) *Szlovák eredeti:* 20.a § (4) obchodné spoločnosti
Magyar fordítás: – gazdasági társaságok (gazdálkodó szervezet)

A magyar gazdasági társaságokról szóló törvényben taxatív fel van sorolva, mely formák számítanak gazdasági társaságoknak. Annyiban használhatnánk a zárójeles változatot, hogy ha a szlovák Kereskedelmi Törvénykönyv által felsorolt jogi formákon kívül másokra is vonatkozik. Úgy gondoljuk, a bővített fogalom csak a biztonságot növelné, az eredeti változat pontosabb.

- (42) *Szlovák eredeti:* Záujmové združenia právnických osôb
Magyar fordítás: Jogi személyek (érdek)egyesülése

A jogintézmény teljes egészében megfelel a MPTK *egyesülés* jogintézményének, ezért el lehet hagyni az *érdek* jelzőt.

- (43) *Szlovák eredeti:* 20.g § meno (názov) a bydlisko (sídllo)
Magyar fordítás: név (cégnév) és lakhely (székhely)

Az eredeti szövegben is zárójelben lévő fogalmak a jogi személyek nevére és székhelyére vonatkoznak. A *székhely* kifejezést a magyar jog is megkülönbözteti a természetes személyek lakhelyétől, de a *cégnév* kifejezés, bár nem idegen a magyar jogi nyelvben, nem elterjedt. Ha a SZPTK külön fogalmat használ, akkor nekünk is így kell tennünk, ha már egyszer találtunk megfelelő kifejezést.

- (44) *Szlovák eredeti:* 20.h § (1) spôsob zrušenia
Magyar fordítás: megszüntetés (megszűnés) módja

Kérdéses, hogy megszüntetésről vagy megszűnésről van szó. A szöveggörnyezetből az előbbi tűnik valószínűnek.

- (45) *Szlovák eredeti:* 20.h § (1) likvidačný zostatok
Magyar fordítás: megszüntetés(megszűnés) után fennmaradt vagyon (végelszámolási maradvány)

Fent már írtunk a *likvidáció végelszámolásnak* fordításáról. Ebben az esetben körülírva mertünk csak fordítani, a zárójeles rész elég furcsán hangzik, igaz érthető, de mégsem ítéltük biztonságosnak.

- (46) *Szlovák eredeti:* 20.i § (1) za nesplnenie svojich povinností
Magyar fordítás: kötelezettségei nemteljesítéséért

A *nemteljesítés* szervesen összetétele a jogi nyelvben bevett, ezért a fordításban is nyugodtan használtuk.

- (47) *Szlovák eredeti: 20. i § (2) krajský úrad*
Magyar fordítás: megyei (kerületi) hivatal

A szlovák közigazgatás négy szintű: helyi, járási, megyei, kerületi, országos szint. A kerületi szintet csak rendszerváltozás után pár évvel telítették meg valódi tartalommal, illetve át is rajzolták a kerületi határokat. A szlovákban és a szlovákiai magyarban manapság szinonimaként használják a *kerület* és *megye* kifejezéseket, ez azt jelenti, hogy a *megye* kezd elterjedni. Mi is ezt használjuk, már csak azért is, mivel a magyar közigazgatásban is ezt használják.

- (48) *Szlovák eredeti: 20. i § (3) zakladateľská zmluva*
Magyar fordítás: alapító szerződés

Nem hangzik idegenül, de a magyar jogban nem használják ezt a kifejezést. Ettől függetlenül jónak tartjuk a fordítást.

- (49) *Szlovák eredeti: 22. § (1) Zástupcom je ten, kto je oprávnený konať za iného v jeho mene.*
Magyar fordítás: A képviselő jogosult más helyett és annak nevében eljárni. (Képviselő az, aki jogosult tevékenykedni más helyett és annak nevében.)

Az összetett mondatot jelen esetben nyugodtan átalakíthatjuk egyszerű mondatná, sokkal magyarosabban hangzik. A *kona_* igének több jelentése is lehet: *csinálni, tevékenykedni, eljárni*. A képviselő jogintézményét ismerve csak az utolsó lehetőség elfogadható.

- (50) *Szlovák eredeti: 22. § (2) právny úkon*
Magyar fordítás: jogügylet

Korábban *jognyilatkozatnak* fordítottuk ugyanezt a kifejezést, de ebben az esetben *jogügyletnek* kell. A magyar jogban a jognyilatkozatokkal hozzák létre a jogügyleteket. A szlovák jogi nyelvben nem különböztetik meg a két kifejezést, nekünk azonban meg kell, hiszen a magyar jogi nyelvet tüztük ki követendő célnak.

- (51) *Szlovák eredeti: 22. § (2) nie je spôsobilý na právny úkon, o ktorý ide*
Magyar fordítás: cselekvőképessége nem terjed ki az adott jogügyletre (nem képes a szóban forgó jogügyletre)

Körülírással kellett itt is élni, mivel a SZPTK meglehetősen szűkszavúan fogalmaz.

- (52) *Szlovák eredeti: 24. § Účastník*
Magyar fordítás: fél (résztevő, jogonalany)

Ebben a mondatban is fordíthatnánk jogonalynak, de szokatlanul hangzana. Értelembeli különbség nincs közöttük.

- (53) *Szlovák eredeti: 27. § (1) Zákon o rodine*
Magyar fordítás: Családjogi törvény (törvény a családról)

A magyar példa alapján fordítottuk így.

- (54) *Szlovák eredeti:* 27. § (2) súdom ustanovený opatrovník
Magyar fordítás: bíróság által kirendelt (kinevezett, megállapított) gondnok

A magyar jogban a gondnokot a bíróság kirendeli, így itt is ezt a kifejezést választottuk.

- (55) *Szlovák eredeti:* 28. § spravovať majetok
Magyar fordítás: vagyont kezelni (igazgatni)

A vagyon igazgatása nem más, mint a kezelése.

- (56) *Szlovák eredeti:* 30. § osobitný zástupca
Magyar fordítás: eseti gondnok (külön képviselő)

A jogintézmény az MPTK-ban magába foglalja a távollévő személy képviselőjét is. Ezért kérdés, hogy a SZPTK-ban megfeleltethetjük-e a két jogintézményt. A zárójeles szó szerinti fordítás nem tűnik elég pontosnak a magyar jogász számára. Inkább fordítottuk ezért eseti gondnoknak és a két jogrendszer különbségeire hivatkozva azt állapítjuk meg, hogy a SZPTK-ban szűkebben értelmezik az eseti gondnokságot.

- (57) *Szlovák eredeti:* 31. § (1) Pri právnom úkone sa možno dať zastúpiť fyzickou alebo právnickou osobou.
Magyar fordítás: Jogügylet esetén természetes és jogi személy is lehet képviselő. (A jogügyletnél természetes és jogi személlyel is lehet képviseltetve lenni.)

A szlovák nyelv passzív szerkezeteit megpróbáltuk természetesen kiiktatni, de ez sajnos nem mindenhol ment. Jelen estben ez nem okozott nagy nehézséget.

- (58) *Szlovák eredeti:* 32. § (2) voči ktorým splnomocnenec konal
Magyar fordítás: akikkel szemben) a meghatalmazott eljár

A szó szerinti fordítás is érthető lenne, de a magyar jogi nyelvben nem bevett. A meghatalmazás általában nem (sőt, elsősorban nem az) negatív tevékenység, ezért is fordítottunk így, bár ebben az esetben jogosultságtúllépésről van szó, amelyet valakivel szemben is tehet.

- (59) *Szlovák eredeti:* 32. § (3) nie je dobromyseľný
Magyar fordítás: rosszhiszemű (nem jóhiszemű)

Vajon fordítható-e a *nem jóhiszeműség rosszhiszeműségnek*? Szerintünk egy személy vagy jóhiszemű (azaz nem tud valamilyen körülményről és úgy tesz valamit) vagy rosszhiszemű (azaz tud valamilyen dologról és annak ellenére tesz valamit). A kettő között nincs átmenet, ezért a negatív meghatározást az ellentéttel lehet fordítani.

- (60) *Szlovák eredeti:* 33. § (1) osoba, s ktorou splnomocnenec konal
Magyar fordítás: aki előtt a meghatalmazott eljár

Ebben az esetben biztosan jó a fordítás, pedig más esetet használ a SZPTK.

- (61) *Szlovák eredeti:* 33.b § (1) Plnomocenstvo zanikne
 a) vykonaním úkonu, na ktorý bolo obmedzené,

Magyar fordítás: A meghatalmazás megszűnik

a) azon ügylet teljesítésével, amelyre létrehozták (kiterjed, korlátozták),

A meghatalmazást lehet általános, illetve konkrét ügylet(ek)re szóló. Ez utóbbi esetről szól az a) pont. Ezeket a meghatalmazásokat magára az ügylet teljesítésére kötik, így nem túlzás részünkről a fordítás, bár megint kicsit értelmeztük az eredeti szöveget.

(62) *Szlovák eredeti:* 33.b § (2) ak jej práva a záväzky neprechádzajú na inú osobu

Magyar fordítás: ha annak jogai és kötelezettségei más személyre nem szállnak át (nem mennek át)

Egyértelmű a fordítás, csak azért jegyzem meg, mivel más igét használ ez esetben a szlovák és a magyar Ptk.

(63) *Szlovák eredeti:* 33.b § (3) Splnomocniteľ sa nemôže platne vzdať práva plnomocenstvo kedykoľvek odvolať.

Magyar fordítás: A meghatalmazó nem mondhat le érvényesen arról a jogáról, hogy a meghatalmazást bármikor visszavonhatja.

A példát csak azért említjük, mert az alárendelő mondat beiktatásával sok *való, szóló* és más funkcióige bevezetésétől kíméljük meg az olvasót. Néha meg kell hozni ezt a döntést.

A fentiekben elsősorban azokat az eseteket emeltük ki, amelyek összetettségüknél vagy gyakori előfordulásuk miatt figyelemreméltóak voltak. A bevezetőben már megjegyeztük, hogy a tanulságok levonása és a rendszerezés egy későbbi munkafázis során várható csupán. Addig is itt vannak ezek a problémák, amelyek vitát indukálhatnak a szakemberek között. Ez a tanulmány tehát nem csak az eredmények egy részének bemutatását tűzte ki célul, hanem annak elősegítését is, hogy az értelmes eszmecserék után a felvidéki magyarság hasznára olyan törvényi fordítások szülessenek, amelyek szakmailag megalapozottak és széleskörűen elfogadhatók.

Irodalom

- Heltai P. 2005. Gondolatok a társasnyelvészet és a fordítástudomány viszonyáról. *Fordítástudomány* VII. évf. 1. szám 50-59.
- Horváth I. 2002. Nyelvi jogok és az Európai Unió nyelvpolitikája. *Fordítástudomány* IV. évf. 1. szám 15-47.
- Horváth P. I. 2004 Közigazgatási reáliák a hiteles fordításban. *Fordítástudomány*. VI. évf. 2. szám 31-37.
- Katan, D. 1999. *Translating Cultures. An Introduction for Translators, Interpreters and Mediators*. Manchester: St. Jerome Publishing.
- Klaudy K. 1997. *A fordítás elmélete és gyakorlata*. Budapest: Scholastica.
- Lanstyák I. 2004. Fordítástudomány és kétnyelvűség. *Fordítástudomány* VI. évf. 1. szám 5-27.
- Vincze K. 2004. Szövegtípusok és fordítás. *Fordítástudomány* VI. évf. 1. szám 28-35.